گۆڤارا زانستێن مرۆڤایەتی یا زانکۆیا زاخۆ
مجلة العلوم الانسانية لجامعة زاخو
Humanities Journal of University of Zakho (HJUOZ)
Vol. 10, No. 4, pp. 979–988, December -2022
hjuoz.uoz.edu.krd
p-ISSN: 2664-4673
e-ISSN: 2664-4681
journals.uoz.edu.krd

هەڤالكار ژ لایێ پێكهاتنێڤە د زمانێ كوردی (گۆڤەرا بەهدینی) و زمانێ توركییێ ستاندەرددا

دلبرین عەبدوڵا عەلی

پشكا زمانێ كوردی، كولیژا پەروەردا بنیات، زانكۆیا زاخۆ، هەرێما كوردستانێ–عێراق. (dilbreen.ali@uoz.edu.krd)

وەرگرتن: 2022/09 پەسەندكرن: 2022/11 بەلاڤكرن: 2022/12 https://doi.org/10.26436/hjuoz.2022.10.4.1105

پۆختە:

هەڤالكار ئێك ژ ئەوان بابەتایە یێ كو گرنگییەكا زۆر د رێزمانا زمانیدا هەیە، ب هاریكاریا ئەوی، مەبەستا ئاخفتنكەری ب شێوەیەكێ باشتر و زەلالتر دگەهیت. د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا هەوڵ دێ هێتە دان كو هەڤالكار ژ لایێ پێكهاتنێڤە ب رێكا مۆرفیمان د زمانێ كوردی (گۆڤەرا بەهدینی) و زمانێ توركییێ ستاندەرددا بهێتە دیاركرن.

وەكو دیار، زمانێ كوردی و زمانێ توركی سەر ب دووخێزانێن زمانییێن ژ هەڤجودانە، لێ سەرەرای هندێ هندەك لایەنێن وەكهەڤ د هندەك بابەتێن رێزمانا هەردوو زمانان‌دا هەنە، ئێك ژ ئەوان بابەتان، بابەتێ هەڤالكار ژ لایێ پێكهاتنێڤەیە.

رێبازا كو دێ بۆ ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەكۆلینێ بكارهێت، رێبازاوەسفی–هەمبەرییە.

گرنگیا ئەڤێ ڤەكۆلینی د ئەوێ چەندێدایە، كو لایەنێن وەكهەڤ و جودا ب نموونەیێن جۆراوجۆر د هەردوو زمانان‌دا بهێنە دیاركرن.

ئارمانجاسەرەكیا ئەڤێ ڤەكۆلینێ، دیاركرنا ئەوان خالێن وەكهەڤ و جودایە ئەوێن د بابەتێ هەڤالكار ژ لایێ پێكهاتنێڤە د زمانێ كوردی (گۆڤەرا بەهدینی) و زمانێ توركییێ ستاندەرددا دهێنە دیتن.

پەیڤێن سەرەكی: هەڤالكار ، هەڤالكارێن سادە، هەڤالكارێن دارشتی،هەڤالكارێن لێكدایی، زمانێ كوردی، زمانێ توركی.

فەرهەنگۆك

ب زمانێ كوردی	ب زمانێ توركی
پاشگر	Sonek
پێشگر	Önek
سادە	basit/yalın
دارشتی	türemiŞ
رەگ	kök
لێكدایی	birleŞik
هەڤالكار	zarf

لیستا زاراڤ و كورتكرنا ئەوان

كورتكرنا زاراڤان	زاراڤ
م.	مۆرفیم
هك.	هەڤالكار

1. پێشەكی

1.1 ناڤونیشان و كەرەستێ ڤەكۆلینێ:

ئەڤ ڤەكۆلینە لژێر ئەڤی ناڤونیشانییە: (هەڤالكار ژ لایێ پێكهاتنێڤە د زمانێ كوردی (گۆڤەرا بەهدینی) و زمانێ توركییێ ستاندەرددا).

كەرەستێ ڤەكۆلینێ ژ زمانێ نڤێسینێ یێ گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ كوردی و زمانێ توركییێ ستاندەرد هاتییە وەرگرتن.

2.1 گرنگیا ڤەكۆلینێ:

گرنگییا ڤەکۆلینێ د دیارکرنا خالێن وەکهەڤ و جودادا ل دەمێ هەمبەرکرنا هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە د هەردوو زماناندا دیاردبیت.

3.1 پرسیارێن ڤەکۆلینێ:

ب شێوەیەکێ گشتی ڤەکۆلین لسەر بنەمایێ ئەڤان پرسیاران دێ هێتە ئەنجامدان:

- ئەرێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە د هەردوو زماناندا ب هەمان شێوە دهێتە دابەشکرن؟
- ئەرێ یاسـایێن هەڤالکارێن دارشـتی د هەردوو زماناندا ژ لایێ پێکهاتنێڤە وەکو ئێکن یان نە؟
- ئەرێ یاسـایێن هەڤالکارێن لێکدایی د هەردوو زماناندا ژ لایێ پێکهاتنێڤە وەکو ئێکن یان نە؟

4.1 رێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە لدویڤ رێبازا وەسفی- هەمبەری دێ هێتە ئەنجامدان و بۆ دیارکرنا جۆرێن هەڤالکاری ژ لایێ پێکهاتنێڤە مفا ژ یەکە یا شرۆڤەکەر مۆرفیمێ دێ هێتە وەرگرتن.

5.1 ناڤەرۆکا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژ پێشـەکی و دەسـتپێك و دوو تەوەران پێکدهێت. د دەستپێکێدا هەڤالکار وەکو پێناسە و زاراڤ هاتییە دیارکرن. تەوەرێ ئێکێ ژ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە د زمانێ کوردیدا پێکدهێت، تێدا هندەك بۆچـوون دەربارەی جۆرێن هەڤالکاری ژ لایێ پێکهاتنێڤە هاتینە دیارکرن، پاشـی پێناسـە بۆ هەر جۆرەکی هاتییەکرن و لدویڤدا یاسـایێن دروسـتکرنا هەڤالکارێن دارشـتی و لێکدایی هاتینە دیارکرن. تەوەرێ دوویێ، ئەڤ تەوەرە تایبەتە ب بابەتێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە د زمانێ تورکییێ سـتاندەردا، د ئەڤی تەوەریدا هندەك بۆچـوون دەربارەی جۆرێن هەڤالکاری ژ لایێ پێکهاتنێڤە هاتینە دیارکرن، پاشـی پێناسـە بۆ هەر جۆرەکی هاتییەکرن و لدویڤدا یاسـایێن دروسـتکرنا هەڤالکارێن دارشـتی و لێکدایی هاتینە دیارکرن. تەوەرێ سێیێ، ئەڤ تەوەرە تایبەتە ب هەمبەرکرنا جۆرێن هەڤالکاری ژ لایێ پێکهاتنێڤە د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ سـتاندەردا، د ئەڤی تەوەریدا هەڤالکارێن سـادە و یاسایێن پێکهاتنا هەڤالکارێن دارشتی و لێکدایی هاتینە هەمبەرکرن.

2- دەستپێك: هەڤالکار وەکو پێناسە و زاراڤ

هەڤالکار پشـکەکە ژ پشـکێن ئاخفتنێ د رێزمانا زمانێن کوردی و تورکیدا.

هەڤالکار پەیڤەکە وەسـفا کارەکی دکەت (تاریق سـالح، 2008: 143) واتە گرێدایە ب کاریڤە (ئازاد ئەحمەد حسـێن، 2001: 26) و ناهێتە گەردانکرن (Muharrem ERGİN, 2013: 258).

دەربارەی زاراڤەی، د زمانێ کوردیدا زاراڤێن جودا بۆ هەڤالکاری ژ لایێ رێزمانڤانانڤە بکارهاتینە، ئەڤەژی هندەك ژ ئەوان زاراڤانە:

زاراڤێ ئاوەلکار (نوری عەلی ئەمین، 1960: 186) و (ك.ك.کوردوییڤ، 1982: 304).

زاراڤێ هەڤالکار (صادق بهاوالدین ئامێدی، 1987: 416).

زاراڤێ ئاوەلگوزارە (کوردستان موکریانی، 1986: 163).

زاراڤێ ئاوەڵکردار (ئەورەحمان حاجی مارف، 1998: 119).

زاراڤێ هـۆکـەر (hoker) (Celadet AlÎ Bedir-xan,2002:45). د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا زاراڤێ هەڤالکار بکارهاتییە.

د زمانێ تورکیدا ئەڤ زاراڤە بۆ هەڤالکاری ژ لایێ رێزمانڤانانڤە بکارهاتینە:

زاراڤێ (Zarf) (Zeynep KORKMAZ, 2009: 145)

زاراڤێ (Belirteç) (Eran OYAL, 1991: 97)

د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا زاراڤێ (Zarf) دێ بکارهێت.

تەوەرێ ئێکێ: هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە د زمانێ کوردیدا

د زمانێ کوردیدا بۆچـوونێن جودا دەربارەی بابەتێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە هەنە، هندەك ژ ئەوان بۆچوونان ئەڤەنە:

(نوری عەلی ئەمین) ب ئەڤی رەنگی دابەشکرییە:

1- ئاوەلکاری سادە
2- ئاوەلکاری لێکدراو
3- ئاوەلکاری دەستەواژەیی (نوری عەلی ئەمین، 1960: 187).

(جگەرخوین) ی ئەڤ بۆچوونە هەیە:

1- خوەسەر
2- پێکهاتی (جگەرخوین، 1961: 21).

دەزگەهێ (لژنەی زمان و زانستەکان) دەربارەی بابەتی ئەڤ بۆچوونە هەیە:

1- ئاوەلکاری سادە
2- ئاوەلکاری ناسادە، دوو چەشنە:

أ- **داڕژاو (دروست کراو)**

ب- لێکدراو

3- ئاوەلکاری سارستە (لژنەی زمان و زانستەکان، 2011: 250).

(ك.ك.کوردوییڤ) ی ئەڤ بۆچوونە هەیە:

1- ئاوەلکاری سادە
2- ئاوەلکاری داڕێژراو
3- ئاوەلکاری لێکدراو
4- ئاوەلکاری تێکەل (ك.ك.کوردوییڤ، 1982: 304-314).

(صادق بهاوالدین ئامێدی) ب ئەڤی رەنگی بۆچوونا خۆ دیارکرییە:

1- هەڤالکارێ خوری- سادە
2- هەڤالکارێ نەخوری- نەسادە دو جۆرە:

أ- هەڤالکارێ دارژتی- دارژاو

ب- هەڤالکارێ لێکدایی- لێکدراو

3- هەڤالکارێ نیڤ هەڤەکی- ئاوەلکاری سارستە (صادق بهاوالدین ئامێدی، 1987: 416-417).

(ئەورەحمان حاجی مارف) ب ئەڤی شێوەیی هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە دابەشکرییە:

1- ئاوەڵکرداری سادە

2- ئاوەڵکرداری ناسادە، ئەمیش دوو جۆرە:

أ- ئاوەڵکرداری دارێژراو

ب- ئاوەڵکرداری لێکدراو

3- ئاوەڵکرداری دەستەواژەیی

(ئەورەحمان حاجی مارف، 1998 : 152-164)

(نەزیر ئوجەك)ی ئەڤ بۆچوونە هەیە:

1- هۆکەرێن خوەروو

2- هۆکەرێن نەخوەروو، ئەوژی دوو جۆرە:

أ- هۆکەرێن هەڤەدودانی

ب- هۆکەرێن پێکهاتی (Nezîr OCEK,2019: 176-178)

(دیمەن عەبدوللا عومەر)ێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە ب ئەڤی رەنگی دابەشکرییە:

3- هەڤالکارێ سادە

4- هەڤالکارێ نەسادە، ئەوژی دوو جۆرە:

ت- هەڤالکارێ دارێژتی

پ- هەڤالکارێ لێکدایی (دیمەن عەبدوللا عومەر، 2009: 19-37)

ب مفا وەرگرتن ژ بۆچوونێن رێزمانڤان و زمانڤانان ئەوێن کو دەربارەی بابەتێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە هاتینە دیارکرن، د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا دێ ب ئەڤی رەنگی هێنە دابەشکرن:

1- هەڤالکارێن سادە

2- هەڤالکارێن دارشتی

3- هەڤالکارێن لێکدایی

1- هەڤالکارێن سادە:

د زمانێ کوردیدا پتریا پێناسەیێن بۆ هەڤالکارێن سادە هاتینە کرن، ئاماژەیێ ب هندێ ددەن کو ژ پەیڤەکا سادە پێکدهێن. وەکی ئەڤان پێناسەیان:

- ((ئەو ئاوەڵکارەیە کە تەنیا ریشەیەکی هەیە)) (نوری عەلی ئەمین، 1960: 187).

- ئەو هەڤالکارە ئەوێ کو بتنێ ژ پەیڤەکا واتادارا سەربەخۆ پێکهاتییە، ب مەرجەکی وەسفا کارێ رستەیێ بکەت (عبدالستار فتاح حسن، 1996: 97).

د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا ئەڤ پێناسەیە بۆ ئەڤی جۆری دێ هێتەکرن:

هەڤالکارێن سادە: ئەو هەڤالکارن ئەوێن کو ژ مۆرفیمەکا سەربەست بتنێ پێکدهێن. بۆ نموونە: (دوهی، پێر، باش، جوان و ...هتد)

- من <u>پێر</u> سەروەر دیتبوو.

- ئەو <u>باش</u> تێناگەهیت.

- ئەو <u>جوان</u> سەرەدەرییێ دکەت.

- مامۆستایی <u>دوهی</u> ناڤ نەخواندن.

ئەڤ هەڤالکارە (دوهی، پێر، باش، جوان) ئەوێن کو د ئەڤان رستەیێن سەریدا هاتین، ژ مۆرفیمەکا سەربەست بتنێ پێکدهێن، ئانکو پێشگر یان پاشگر یانژی مۆرفیمەکا دیتر لگەل بکارنەهاتییە، ژبەرهندێ دبنە هەڤالکارێن سادە.

2- هەڤالکارێن دارشتی:

هندەك ژ پێناسەیێن بۆ ئەڤی جۆری هاتینەکرن، ئەڤەنە:

- ((ئەو هەڤالکارە ئەوێ ب هاریکاری یا پاشپرت یا پێشپرتان دروست دبن (ئەو ئاوەلکارە کە بە یاریدەی پاشگر یا پێشگر ساز دەبێت))) (صادق بهاوالدین ئامێدی، 1987: 416).

- ئەو هەڤالکارە ئەوێ کو ژ پەیڤەکا واتادار و زێدەهیەکێ (پێشگر یان پاشگر)ی پێکهاتبیت (عبدالستار فتاح حسن، 1996: 97).

پێناسەیا کو دێ بۆ ئەڤێ ڤەکۆلینێ بکارهێت، ئەڤەیە:

هەڤالکارێن دارشتی: ئەو هەڤالکارن ئەوێن کو *یان* ژ مۆرفیمەکا سەربەست و مۆرفیما بەند (پاشگر)ی *یان* ژ مۆرفیما بەند (پێشگر) و مۆرفیمەکا سەربەست *یان* ژ مۆرفیما بەند (پێشگر) و مۆرفیمەکا سەربەست و مۆرفیما بەند (پاشگر)ی *یانژی* ژ مۆرفیما بەند(پێشگر) و مۆرفیما بەندا رەگی و مۆرفیما بەندا تافێ بووری و مۆرفیما بەند(پاشگر)ی پێکدهێن. بۆ نموونە (سالانە، بهارێ، ژدل، بهێز، بجوانی، بگەرمی، بکەفتی، بکوشتی ...هتد).

یاسایێن پێکهینانا هەڤالکارێن دارشتی ژ لایێ مۆرفۆلۆجیڤە د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا ب ئەڤی رەنگینە:

م.سەربەست + م. بەند (پاشگر) = هك.دارشتی

سال + انە = سالانە

بهار + ێ = بهارێ

- ئەو <u>سالانە</u> ئەوی کاری ئەنجامددەن.

- تو <u>بهارێ</u> خۆ نیشا مە بدە.

م. بەند (پێشگر)+ م.سەربەست = هك.دارشتی

ب + هێز = بهێز

- تیما ئەوان بهێز یارییێ دکەت.

م.نیمچەسەربەست(ئامراز/داچەك)+م.سەربەست+م.بەند (پاشگر) = هك.دارشتی

ب + جوان + ی = بجوانی

ب + گەرم + ی = بگەرمی

- ئەو بجوانی ڕەفتارێ لگەل دەوروبەرێ خۆ دکەت.
- ئەو حەز دکەت، خوارنێ بگەرمی بخۆت.

م.نیمچەسەربەست(ئامراز/داچەك)+م.بەندا ڕەگی+م.بەندا تافێ بووری +م.بەند(پاشگر) = هك.دارژتی

ب + کەڤ + ت + ی = بکەفتی

ب + کوژ + ت + ی = بسۆتی

- ئەو قوتابییە بکەفتی هاتە هژمارتن.
- ئەو بکوشتی هاتەدیتن.

3– هەڤالکارێن لێکدایی:

د زمانێ کوردیدا هەڤالکارێ لێکدایی ب چەند شێوەیان هاتییە پێنا سەکرن و بەهرا پتر ژ پێنا سەیان ئاماژەیێ ب هندێ ددەن کو ژ دوو پەیڤێن سادە یان پتر پێکدهێت. وەکی ئەڤان پێناسەیان:

- ((ئەو ئاوەڵکارەیە کە دوو ڕیشە یا پتری هەیە، وە لە ڕستەدا بەسەر یەکەوە موعامەلەی ئاوەڵکارێکی سادەی لەگەڵ دا ئەکرێ)) (نوری عەلی ئەمین، 1960: 187).
- ئەو هەڤالکارە ئەوێ کو ژ دوو پەیڤێن واتادار یان پتر پێکهاتییە (عبدالستار فتاح حسن، 1996: 98).

د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا ئەڤ پێناسەیە بۆ هەڤالکارێ لێکدایی دێ هێتەکرن:

هەڤالکارێن لێکدایی:

ئەو هەڤالکارن ئەوێن کو *یان* ژ دوو مۆرفیمێن سەربەست *یان* ژمۆرفیمەکا سەربەست و مۆرفیمەکا بەندا ناڤبەند و مۆرفیمەکا دیترا سەربە ست *یان* ژ مۆرفیما بەند (پێشگر) و مۆرفیمەکا سەربە ست و مۆرفیمەکا دیترا سەربە ست و مۆرفیما بەند (پا شگر) *یان* ژ مۆرفیما بەند (پێشگر) و مۆرفیما سەربەست و مۆرفیما بەندا ڕەگی و مۆرفیما تافێ بووری و مۆرفیما بەند(پاشگر)ی *یان* ژ مۆرفیمەکا سەربەست و مۆرفیما بەند (پاشگر) و مۆرفیمەکا سەربەست و مۆرفیما بەند (پاشگر) پێکدهێن، بۆ نموونە: (دەستڤالە، ئێکسەر، نیڤشەڤ، دەڤودەڤ، ڕاستوڕاست، پشتوپشت، سەروسەر، بدلخۆشی،ببێهنفرەهی، بسەربلندی، بدلشکەستی، بسەرکەفتی، دەستکدەستك).

یاسایێن پێکهینانا هەڤالکارێن لێکدایی ژ لایێ مۆرفۆلۆجیڤە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا ب ئەڤی ڕەنگینە:

م.سەربەست + م.سەربەست = هك.لێکدایی

دەست + ڤالە = دەستڤالە

ئێك + سەر = ئێکسەر

نیڤ + شەڤ = نیڤ شەڤ

- مخابن، ڕێڤەبەری ئەو دەستڤالە زڤڕاندن.
- ئەوی ئێکسەر جهێ تە زانی.
- هشیاربە، تو نیڤشەڤ دەرنەکەڤە.

م.سەربەست+م.بەندا ناڤبەند+م.سەربەست = هك. لێکدایی

دەڤ + و + دەڤ = دەڤودەڤ

ڕاست + و + ڕاست = ڕاستوڕاست

پشت + و + پشت = پشتوپشت

سەر + و + سەر = سەروسەر

- زارۆك دەڤودەڤ کەفت.
- تو ڕاستوڕاست وەرە.
- ئەو نزانیت پشتوپشت بچیت.
- ئەوی سەروسەر خۆ ل وێرێدابوو.

م.نیمچەسەربەست (ئامراز/داچەك) + م.سەربەست +م. سەربەست+م. بەند(پاشگر)= هك. لێکدایی

ب + دل + خۆش + ی = بدلخۆشی

ب + بێهن + فرەه + ی = ببێهنفرەهی

ب + سەر + بلند + ی = بسەربلندی

- ئەم بدلخۆشی ژنك ئەوان هاتین.
- تیما ئەوان ببێهنفرەهی یاریێ دکەن.
- هەلبژارتییێ ئەوان بسەربلندی ژ موندیالێ دەرکەفت.

م.نیمچەسەربەست(ئامراز/داچەك)+ م. سەربەست +م. بەندا ڕەگی + م. تافێ بووری + م. بەند (پاشگر) = هك. لێکدایی

ب + دل + شکێ (شکەس) + ت + ی = بدلشکەستی

ب + سەر + کەڤ + ت + ی = بسەرکەفتی

- ئەو بدلشکەستی ژنك ئەوان چوون.
- ئەوان هەمی ئەزموون بسەرکەفتی ئەنجامدان.

م.سەربەست + م.بەند (پاشگر) + م.سەربەست + م.بەند(پاشگر) = هك.لێکدایی

دەست + ك + دەست + ك = دەستکدەستك

- تو کەرەفسێ دەستکدەستك بدەڤ من.

تەوەرێ دوویێ: هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە د زمانێ تورکییێ ستاندەردا

پتریا زمانڤان و ڕێزمانڤانێن تورك هەمان بۆچوون دەربارەی بابەتێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە هەیە، هندەك ژ ئەوان بۆچوونان ئەڤەنە: (Kemal YAVUZ) و هەڤالێن ئەوی و (Deniz MERİÇ) لگەل هندێنە کو هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە ب ئەڤی ڕەنگی دهێتەدابەشکرن:

- هەڤالکارێن سادە (Basit Zarflar)

- هەڤالکارێن دارشتی (TÜremiŞ Zarflar)
- هە ڤالکارێن لێکدایی (BirleŞik Zarflar) (Kemal YAVUZ ve diğerleri, 1999: 139) و (Deniz MERİÇ, 2011: 162)

بۆچوونەکا دیتر دەربارەی بابەتی ئەڤەیە:

- هەڤالکارێن سادە (Basit(yalın) Zarflar)
- هەڤالکارێن دارشتی (TÜremiŞ Zarflar)
- هەڤالکارێن ب شـــێوەیێ گرۆپێ پەیڤان (kelime Grubu yapısından Zarflar) (Zeynep KORKMAZ, 2009: 455-492).

د زمانێ تورکییێ ســـتاندەردا پتریا زمانڤان و رێزمانڤانان دەربارەی بابەتێ هەڤالکاران ژ لایێ پێکهاتنێڤە لگەل ئەڤێ بۆچوونێنە:

1- هەڤالکارێن سادە (Basit Zarflar)

2- هەڤالکارێن دارشتی (TÜremiŞ Zarflar)

3- هەڤالکارێن لێکدایی (BirleŞik Zarflar)

ل خوارێ لدویڤ زمانێ تورکی کا هەرئێك ژ ئەڤان جۆران ب چ رەنگ هاتییە پێناسەکرن، دێ دیارکەین:

1- هەڤالکارێن سادە (Basit Zarflar)

ئەو هەڤالکارن ئەوێن کو سادەنە و چ زێدەهییان وەرناگرن (Deniz MERİÇ, 2011: 162). بۆ نموونە: (Şimdi, dÜz, az, Çok, sabah …) (Yusuf YILDIRIM,2010, 148-149).

- O <u>Şimdi</u> gelecek. (ئەو نوکە دێ هێت.)
- Sen <u>dÜz</u> git. (تو راست هەرە.)
- Siz <u>az</u> konuŞun. (هوین کێم بئاخڤن.)
- Biz onu <u>Çok</u> seviyoruz. (مە ئەو گەلەك دڤێت.)

2- هەڤالکارێن دارشتی (TÜremiŞ Zarflar)

ئەو هەڤالکارن ئەوێن کو ب هاریکارییا زێدەکرنا زێدەهییەکێ لسەر بنیاتی یان پەیڤا سادە دروست دبن (Kemal YAVUZ ve diğerleri, 1999: 139). بۆ نموونە: (sonra, diŞarı, uzaktan, iyice, sessizce, durmadan, tatlı…) (Tahsin BANGUOĞLU,2011 380-384) دیسا ئەڤ نموونەژی بۆ ئەڤی جۆری (ilkin, yazın, sonar , yıllarca) (A.Necip HATİBOĞLU, 2005: 145-147) و (aÇık, suskun) (Zeynep KORKMAZ, 2009: 471).

یاسایێن پێکهینانا هەڤالکارێ دارشتی ژ لایێ مۆرفۆلۆجیڤە د زمانێ تورکییێ ستاندەردا ب ئەڤی رەنگیە:

م.سەربەست + م. بەند (پاشگر) = هك.دارشتی

Son + ra = sonar

iyi + ce = iyice

Sen derslerini <u>iyice</u> dinlemelisin.

(پێدڤییە تو بباشی گوهـ بدەیە وانەیێن خۆ.)

- O <u>sonra</u> gelecek.(ئەو دێ پاشی هێت.)

م.بەندا رەگی + م.بەند (پاشگر) = هك. دارشتی

aÇık = ık + aÇ

suskun = kun + sus

- O konuları <u>aÇık</u> bıraktı.
- (ئەوی/ێ بابەت ب ڤەکری هێلان.)
- O <u>suskun</u> durdu. (ئەو بێدەنگ راوەستیا.)

م.سەربەست+م.بەند(پاشگر)+م.بەند(پاشگر)= هك.دارشتی

yıllarca = ca + lar + yıl

gÜnlerce = ce + ler + gÜn

- O yıllarca calıŞtı.

(ئەوی/ێ ب سالان کارکر.)

- Ben gÜnlerce bekledim. (ئەز برۆژان ل هیڤییێ مام.)

پێدڤییە ئاماژە ب ئەوێ چـــەندێ بهێتە دان کو د زمانێ تورکیدا پەیڤ ب رێکا پاشـــگری دهێنە دارشـــتن و پێشـــگر پشـــکدارییێ د دارشـــتنا پەیڤاندا ناکەت (Zeynep KORKMAZ, 2009: 20).

3- هەڤالکارێن لێکدایی (BirleŞik Zarflar)

ئەو هەڤالکارن ئەوێن کو بکێمیڤە ژ دوو پەیڤان پێکدهێن (Deniz MERİÇ, 2011: 162). بۆ نموونە: (ayrı ayrı, bir bir, derin derin, bugÜn, birer birer, tatlı tatlı, bakıp bakıp) (A.Necip HATİBOĞLU, 2005: 146) و (Zeynep KORKMAZ, 2009: 474-478) و (Kemal YAVUZ ve diğerleri, 1999: 139)

ژ بەری بچینە سەر یاسایێن پێکهینانا هەڤالکارێ لێکدایی، دڤێت ئاماژەیێ ب ئەوێ چەندێ بدەین کو د زمانێ تورکیدا دووبارەبوونا

مۆرفیمەکا سەربەست (پەیڤەکا سادە) هەڤالکاری دروست دکەت: بۆ نموونە:

ayrı ayrı = ayrı + ayrı

bir bir = bir + bir

- Siz ayrı ayrı gidin. (هوین جوداجودا هەڕن.)
- Onlar bir bir geldiler. (ئەو ئێك ئێك هاتن.)

یاسایێن پێکهینانا هەڤالکارێ لێکدایی ژ لایێ مۆرفۆلۆجیڤە د زمانێ تورکییێ ستاندەردا ب ئەڤی ڕەنگینە:

م.سەربەست + م.سەربەست = هك.لێکدایی

bir + az = biraz

- Siz biraz gelin. (هوین پیچەکێ وەرن.)

م.سەربەست + م.بەند (پاشگر) + م.سەربەست + م.بەند(پاشگر) = هك.لێکدایی

birer birer = er + bir + er + bir

- Kitapları birer birer getir.
(پەرتووکان ئێکێ لدویف ئێکێ بهینە.)

م.بەندا ڕەگی+م.بەند(پاشگر)+ م.بەندا ڕەگی + م.بەند(پاشگر) = هك.لێکدایی

tatlı tatlı = lı + tat + lı + tat

- Sen tatlı tatlı konuŞ.
(تو شرین بئاخڤە.)

م.سەربەست+م.سەربەست +م.بەند(پاشگر) = هك.لێکدایی

yÜz yÜze = e + yÜz + yÜz

- O yÜz yÜze gÜrÜŞmek istiyor .
(ئەوی/ێ دڤێت ڕوبەری ئێکودو ببینن .)

دڤێت ئاماژە ب ئەوێ چەندێ بهێتە کرن کو د هەردوو زماناندا دابەشکرن هەنە کو جۆرەکێ دیتر بۆ هەڤالکاری ژ لایێ پێکهاتنێڤە دیاردکن، بەلێ ژبەرکو ئەو جۆرێ ڕێزمانڤانان د هەردوو زماناندا کرییە د بن بابەتێ هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە، د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا نابیتە ئێك ژ جۆران، چونکی بشێوەیێ گرێیێ (فرێز) ێ خۆ نیشاندت، ژبەرهندێ د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا نەهاتە پەسەندکرن.

نموونە بۆ ئەڤێ چەندێ ب زمانێ کوردی:

(بۆ لای سەرەوە، مانگی داهاتوو.) (ئەوڕەحمان حاجی مارف، 1998 : 162-164).

نموونە بۆ ئەڤێ چەندێ ب زمانێ تورکی:

(arabanın geldiği gÜn, durdukları yerde)

(Zeynep KORKMAZ, 2009: 479-477).

تەوەرێ سێیێ: هەمبەرکرنا جۆرێن هەڤالکاری ژ لایێ پێکهاتنێڤە د گۆڤەار بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەردا

د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا هەرسێ هەڤالکارێن سادە و دارشتی و لێکدایی د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەردا دێ هێنە هەمبەرکرن. ل دەستپێکێ هەڤالکارێن سادە دێ هێنە هەمبەرکرن، پاشی هەردوو هەڤالکارێن دارشتی و لێکدایی دێ هێنە هەمبەرکرن، دەربارەی هەمبەرکرنا هەردوو هەڤالکارێن دارشتی و لێکدایی، دێ ب ڕێکا ئەوان یاسایان بیت، ئەوێن کو بۆ هەردوو جۆران هاتینە دیارکرن:

1- هەمبەرکرنا هەڤالکارێن سادە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەردا

هەڤالکارێن سادە د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەردا ژ لایێ پێکهاتنێڤە وەکی ئێکن، ئانکو د هەردوو زماناندا ژبلی مۆرفیما سەربەست (پەیڤا سادە) چ زێدەهی پشکدارییێ د پێکهاتا ئەواندا ناکن. بۆ نموونە:

زمانێ کوردی	زمانێ تورکی
دوهی	dÜn
سوبەهی	Yarın

2- هەمبەرکرنا هەڤالکارێن دارشتی د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەردا

2-1 هەمبەرکرنا یاسایا (م.سەربەست + م. بەند (پاشگر) = هك.دارشتی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەردا هەیە. نموونەیێن بۆ ئەڤان یاسایان بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (سالانە، بهارێ) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن سەربەست (سال، بهار) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (انە، ێ) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

د زمانێ تورکییێ ستاندەردا هەردوو نموونەیێن (sonra ،iyice) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن سەربەست (son ،iyi) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ra ،ce) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

2-2 هەمبەرکرنا یاسایا (م. بەند (پێشگر)+م.سەربەست = هك.دارشتی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەیە و د بەرامبەردا د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (ژدل، بهێز) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن بەند پێشگرێن (ژ، د) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (دل، بهێز) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

2-3 هەمبەرکرنا یاسایا (م.نیمچەسەربەست(ئامراز/داچەک) + م.سەربەست+ م. بەند (پاشگر) = هك.دارشتی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەیە و د بەرامبەردا د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (بجوانی، بگەرمی) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن بەند پێشگرێن (ب، ب) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (جوان، گەرم) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ی، ی) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

2-4 هەمبەرکرنا یاسایا (م.نیمچەسەربەست(ئامراز/داچەک) +م.بەندا ڕەگی+ م. تافێ بووری + م. بەند (پاشگر) = هك.دارشتی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەیە و د بەرامبەردا د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (بکەفتی، بکوشتی) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن بەند پێشگرێن (ب، ب) لگەل مۆرفیمێن بەندێن ڕەگی (کەڤ، کوژ (کوش)) لگەل مۆرفیمێن تافێ بووری (ت، ت) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ی، ی) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

2-5 هەمبەرکرنا یاسایا (م.بەندا ڕەگی + م. بەند (پاشگر) = هك.دارشتی)

ئەڤ یاسایە د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەیە و د بەرامبەردا د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەردوو نموونەیێن (aÇık، suskun) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن بەندێن ڕەگی (aÇ، sus) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ık، kun) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

2-6 هەمبەرکرنا یاسایا (م.سەربەست + م.بەند(پاشگر) + م.بەند(پاشگر)= هك.دارشتی)

ئەڤ یاسایە د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەیە و د بەرامبەردا د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەردوو نموونەیێن (gÜnlerce , yıllarca) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن سەربەستێن (gÜn , yıl) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ler، lar) لگەل مۆرفیمێن دیترێن بەند پاشگرێن (ca، ce) هەڤالکارێن دارشتی دروستکرینە.

3- هەمبەرکرنا هەڤالکارێن لێکدایی د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەرددا

3-1 هەمبەرکرنا یاسایا (م.سەربەست + م.سەربەست = هك.لێکدایی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەیە. نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (دوودوو، ئێکسەر) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن سەربەست (دوو، ئێك) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (دوو، سەر) هەڤالکارێن لێکدایی دروستکرینە.

د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەردوو نموونەیێن (ayrı ayrı، bir bir) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن سەربەست (bir ، ayrı) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (bir ، ayrı) هەڤالکارێن لێکدایی دروستکرینە.

3-2 هەمبەرکرنا یاسایا (م.سەربەست +م. بەندا ناڤبەند + م.سەربەست = هك.لێکدایی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەیە و د بەرامبەردا د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (دەڤودەڤ، سەروسەر) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن

سەربەست (دەڤ، سەر) لگەل مۆرفیمێن بەندێن ناڤبەند (و، و) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (دەڤ، سەر) هەڤالکارێن لێکدایی دروستکرینە.

3-3 هەمبەرکرنا یاسایا (م.نیمچەسەربەست (ئامراز/ داچەك) + م. سەربەست +م. سەربەست + م.بەند (پاشگر) = هك.لێکدایی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەیە و د بەرامبەردا د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (بدلخۆشی، بسەربلندی) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن بەند پێشگرێن (ب، ب) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (دل، سەر) لگەل مۆرفیمێن دیترێن سەربەست (خۆش، بلند) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ی، ی) هەڤالکارێن لێکدایی دروستکرینە.

3-4 هەمبەرکرنا یاسایا (م.نیمچەسەربەست (ئامراز/داچەك) + م. سەربەست+ م. بەندا ڕەگی+ م. تافێ بووری + م.بەند (پاشگر) = هك.لێکدایی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەیە و د بەرامبەردا د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا هەردوو نموونەیێن (بدلشکەستی، بسەرکەفتی) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیمێن بەند پێشگرێن (ب، ب) لگەل مۆرفیمێن سەربەست (دل، سەر) لگەل مۆرفیمێن بەندێن ڕەگی(شکێ (شکەس) ، کەڤ) لگەل مۆرفیمێن تافێ بووری (ت، ت) لگەل مۆرفیمێن بەند پاشگرێن (ی، ی) هەڤالکارێن لێکدایی دروستکرینە.

3-5 هەمبەرکرنا یاسایا (م.سەربەست +م. بەند(پاشگر)+ م.سەربەست+م. بەند(پاشگر) = هك.لێکدایی)

ئەڤ یاسایە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەیە. نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا نموونەیا (دەستکدەستك) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتینە دروستکرن، ئانکو مۆرفیما سەربەست (دەست) لگەل مۆرفیما بەند پاشگرێ (ك) لگەل مۆرفیما سەربەست (دەست) لگەل مۆرفیما بەند پاشگرێ (ك) هەڤالکارێ لێکدایی دروستکرییە.

د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نموونەیا (birer birer) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتییە دروستکرن، ئانکو مۆرفیما سەربەست (bir) لگەل مۆرفیما بەند (پاشگر) (er) لگەل لگەل مۆرفیما سەربەست (bir) لگەل مۆرفیما بەند پاشگرێ (er) هەڤالکارێ لێکدایی دروستکرییە.

3-6 هەمبەرکرنا یاسایا (م.سەربەست+م.سەربەست +م.بەند(پاشگر) = هك.لێکدایی)

ئەڤ یاسایە د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەیە و د بەرامبەردا د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا نینە، چونکی چ نموونە نینن نواندنا ئەڤێ یاسایێ بکن.

نموونەیێن بۆ ئەڤێ یاسایێ بکارهاتین ئەڤەنە:

د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا نموونەیا (yÜz yÜze) لدویف ئەڤێ یاسایێ هاتییە دروستکرن، ئانکو مۆرفیما سەربەست (yÜz) لگەل مۆرفیما سەربەست (yÜz) لگەل مۆرفیما بەند پاشگرێ (e) هەڤالکارێ لێکدایی دروستکرییە.

ئەنجام

گرنگترین ئەنجامێن ڤەکۆلینێ ئەڤەنە:

1- هەڤالکار ژ لایێ پێکهاتنێڤە (لدویف هزرا مۆرفیمێ وەکو یەکەیا شرۆڤەکەرا) زمانی لسەر هەڤالکارێن سادە و دارشتی و لێکدایی دهێتە دابەشکرن.

2- هەڤالکارێن سادە ژ لایێ پێکهاتنێڤە د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردی و زمانێ تورکییێ ستاندەرددا وەکی ئێکە، ئانکو هەر هەڤالکارەکێ سادە ژ مۆرفیماکا سەربەست بتنێ پێکدهێت.

3- ئەڤ یاسایا پێکهینانا هەڤالکارێن دارشتی (م.سەربەست + م. بەند (پاشگر)) د هەردوو زماناندا هەیە، بەلێ ئەڤ یاسایێن هە د زمانێ کوردیدا هەنە و د زمانێ تورکیدا نینن، ئەوژی یاسایا (م. بەند (پێشگر) + م. سەربەست) و یاسایا (م. نیمچەسەربەست (ئامراز/داچەك) + م. سەربەست + م. بەند (پاشگر))) و یاسایا (م. (م. نیمچە سەربە ست (ئامراز/دا چەك) + م. بەندا ڕەگی +م. تافێ بووری + م. بەند (پاشگر)).

ئەڤ یاسایێن هە (م. بەندا ڕەگی + م. بەند (پاشگر)) و دیسا یاسایا(م. سەربەست + م. بەند (پاشگر) + م. بەند (پاشگر)) د زمانێ تورکییێ ستاندەرددا هەنە و د گۆڤەرا بەهدینیا زمانێ کوردیدا نینن.

4- هندەك یاسایێن پێکهینانا هەڤالکارێن لێکدایی د هەردوو زماناندا هەنە، وەکی یاسایا (م.سەربەست + م. سەربەست) و یاسایا (م.سەربەست + م. بەند (پاشگر)+ م. سەربەست+ م. بەند (پاشگر)). بەلێ هندەك یاسا د زمانێ کوردیدا هەنە و د زمانێ تورکیدا نینن، وەکی یاسایا_(م.سەربەست +م. بەندا ناڤبەند + م.سەربەست) و یاسایا ((م. نیمچەسەربەست (ئامراز/داچەك) + م. سەربەست +م. سەربەست + م.بەند (پاشگر)) و یاسایا (م.

نیمچەسەربەست (ئامراز/داچەك) + م. سەربەست+ م. بەندا ڕەگی+ م. تافێ بووری + م.بەند (پاشگر)).

ئەڤ یاسایە (م.سەربەست+م.سەربەست +م.بەند(پاشگر)) د زمانێ تورکییێ ســـتاندەردا هەیە و د گۆڤەرا بەهدینییا زمانێ کوردیدا نینن.

لیستەیا ژێدەران

ئێك: ب زمانێ کوردی

1- ئازاد ئەحمەد حســـێن (2001) ئەرکی ئەدڤێربلێ لە فراوانکردنی فرێزی کوردیدا، نامەی ماستەر، کۆلێژی زمانی زانکۆی سلێمانی، سلێمانی.

2- ئەورەحمان حاجی مارف (1998) ڕێزمانی کوردی، بەرگی یەکەم(وشەسازی) ژمارە و ئاوەڵکردار، بەغدا.

3- تاریق سـالح (2008) چـەند سـەرنجێکی زمانەوانی، چـاپخانەی موکریانی، هەولێر.

4- جگەرخوین (1961) اوائو دەستورا زمانێ کوردی، بەغدا.

5- دیمەن عەبدوللا عومەر (2009) هەڤالکارێ چـــەوایی د دیالێکتا ســـەرییا زمانێ کوردیدا، نامەیا ماستەرێ، کۆلیژا ئادابێ، زانکۆیا دهۆکێ، دهۆك.

6- صـــادق بهاو الدین ئامێدی (1987) ڕێزمانا کوردی – کرمانجی یا ژوری و ژێری یا هەڤبەرکری، دار الشؤون الپقافیە العامە، بەغدا.

7- عبدالستار فتاح حسن (1999) رێزمانی کوردی، چاپخانەی خەبات، دهوك.

8- ك.ك کوردوییێڤ (1982) ڕێزمـانی کوردی (بـە کـەرەســـتـەی دیـالێکتی کومانجی و سۆرانی)، وەرگێڕانی: د.کوردستان موکریانی، مگبعە الٓدیب البغدادیە، بەغدا.

9- کوردستان موکریانی، (1986) سینتاکسی رستەی سادە لە زمانی کوردی دا، دار الحریە للگباعە، بەغدا.

10-لیژنەی زمان و زانســـتەکان (2011) ڕێزمانی ئاخاوتنی کوردی، چـــاپی دووەم، چاپخانەی ئاراس، هەولێر.

11-نوری عەلی ئەمین (1960) رێزمانی کوردی، چاپخانەی کامەران. سلێمانی.

12- Celadet Ali BEDIR-XAN (2002). Elfabêya Kurdî u Bingehên gramera kurdmancî, çapa dîjîtal, Stockholm, Sweden.

13- Nezîr OCEK (2019) WANEYÊN RÊZİMANA KURMANCÎ, çapa duyem, ipekyolu, VAN.

دوو: ب زمانێ تورکی

14-A. Necip HATİBOĞLU(2005) TÜRK DİLİ DERSLERİ, 9.Baskı, AKADEMİ Kitabevi, Ankara.

15-Deniz MERİÇ (2011) Temel Türkçe Dilbilgisi, Ekosan Matbaacılık, Avcılar, Istanbul.

16-Eran OYAL (1991) TÜRKÇE DİL YETENEĞİ, Ankara.

17-Kemal YAVUZ, Kazim YETİş ve Necat BİRİNCİ(1999) TÜRK DİLİ ve KOMPOZİSYON DERSLERİ, Tavaslı Matbaacılık, İstanbul.

18-M.kaya BİLGEGİL (2009) Türkçe Dilbilgisi, 3.Baskı, Salkım Söğüt Yayınevi, Erzurum.

19-Muharrem Ergin (2013) TÜRK DİL BLGİSİ, Umut Matbaası, Merter, İstanbul.

20-Tahsin BANGUOĞLU (2011) TÜRKÇENİN GRAMERİ, 9. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Yenimahalle, Ankara.

21-Yusuf YILDIRIM (2010) Türk Dili Anlatım Türleri, Der Yayınları, Topkapı, İstanbul.

22-Zeynep KORKMAZ (2003) Türkiye Türkçesi Grameri, inceleyen, Türk Dili Kurumu Yayınları,Ankara

الظرف من حيث التكوين في اللغة الكردية (البهدينية) واللغة التركية الرسمية

الملخص:

الظرف من المواضيع التي لها اهمية كبيرة في قواعد كل اللغات، بمساعدته يوصل غاية المتكلم بصورة جيدة وواضحة. في هذا البحث سنحاول اظهار الظرف من ناحية التكوين عن طريق المورفيمات في اللغة الكوردية (اللهجة البهدينية) واللغة التركية الرسمية(الفصحى).

كما هو واضـــح، تنحدر اللغة الكوردية واللغة التركية الى عائلتين لغويتين مختلفتين، لكن هناك بعض الجوانب المشـــتركة في بعض مواضـــيع القواعد بين اللغتين، احد هذه الموضوعات هو موضوع الظرف من حيث التكوين.

ان المنهج المتبع في هذا البحث هو المنهج الوصفي–التقابلي.

اهمية هذا البحث تكمن في بيان الجوانب المتشابهة والمختلفة بالامثلة المختلفة في اللغتين.

الغرض الرئيســـي من هذا البحث، بيان النقاط المتشـــابهة والمختلفة الموجودة في موضـــوع الظرف من حيث التكوين في اللغة الكوردية (االبهدينية) واللغة التركية الرسمية (الفصحى).

الكلمات الدالة: الظرف، الظرف البسيط، الظرف المشتق، الظرف المركب، اللغة الكوردية، اللغة التركية.

The Structure of Adverbs in Bahdini Kurdish and Standard Turkish Language

Abstract

Adverbs have been thoroughly studied in grammar due to its immense significance. Throughout the use of adverbs, the speech utterance becomes evidently clear and more comprehensible. In this study, the term adverb will be investigated in terms of its use with the morphemes in both Kurdish and Turkish standard languages. As it is clear that both the Kurdish and Turkish languages go back to different language families. However, there are some shared common characteristics between them that could be investigated in their grammar. One of these topics is the forms of adverbs. The researcher uses descriptive as well as comparative method to analyze the topic understudy. The main aim and significance of this study lies within showing similarities and differences concerning the formation and structure of adverbs across the Kurdish language (Bahdini) and Standard Turkish language.

Keywords: Adverbs, basic adverbs, compound adverbs, Kurdish language, Turkish language.